

Tisková zpráva: *Manifest za tmu a Politika touhy*

Vážení novináři, vážené novinářky,

v Hostu máme dva nové tituly z kategorie non-fiction. Jeden environmentální, druhý historicko-feministický. Oba ale toto vymezení překračují a mají širší ambice.

Johan Eklöf: *Manifest za tmu*

Mořská bioložka **Rachel Carsonová** napsala v roce 1962 *Tiché jaro* (česky vyšlo v Hostu v roce 2021), jednu z prvních environmentálně angažovaných knih brojící proti DDT. Masivní používání insekticidů hubilo obrovské množství hmyzu a ubývalo i ptáků, kteří se hmyzem živí — odtud název *Tiché jaro*. Švédský vědec a celosvětově uznávaný odborník na netopýry **Johan Eklöf** mluví o Světlem jaru.

„Jedním z důvodů, proč se tak urputně snažíme naši planetu osvětlit, je bezpochyby naše nyktofobie, tedy strach ze tmy, součást našeho genetického i kulturního dědictví. [...] Když teď ale pouliční lampy a osvětlení fasád vítězí nad přirozeným večerním světlem, se znepokojením sledujeme nabourávání prastarého biorytmu. Taktovky se ujímá umělé světlo působící světelné znečištění — totéž světlo, které nutí ptáky zpívat uprostřed noci, posílá želví mláďata nesprávným směrem a brání námluvám korálových útesů za svitu úplňku.“

Eklöf trávil mnoho hodin po tmě pozorováním netopýrů. Brzy si začal všimnout výzkumů spojených s tím, jak přemíra světla a nedostatek přirozené tmy působí na organismy (počínaje hmyzem a konče savci) i na člověka. Před dvěma lety své mnohaleté úsilí dozvědět se co nejvíc o světle a tmě završil a vydal ve Švédsku *Manifest za tmu* s podtitulem *O umělém osvětlení a ohrožení prastarého rytmu*. Do češtiny ho nyní přeložila **Linda Kaprová**.

Jak organismy ovlivňuje světelné znečištění?

„Polovina všech druhů hmyzu žije v noci a tyto tvorové každý den potřebují alespoň několik hodin souvislé tmy, aby si mohli opatřit potravu a vyhledat partnera. Omezené množství světla jim v noci skýtá ochranu a slabý svit měsíce a hvězd hraje při jejich orientaci a pro hormonální systém klíčovou roli. Narušení přirozeného střídání světla a tmy proto ohrožuje samotnou existenci nočního hmyzu. [...] Když světlo dopadne na vodní hladinu, vlnění se změní a odrazí se ve zřetelně polarizované formě, podle níž chrostíci, potápníci a další vodu milující hmyz nachází vodní toky. Umělé světlo však vytváří falešné vodní plochy. Asfalt, beton, sklo, lak na karosériích — všechny tyto materiály odrážejí světlo podobně jako voda a umělé osvětlení domů, nákupních center a průmyslových areálů tento efekt ještě zesiluje. Také jsem už na kapotě někdy objevil potápníky a viděl jepice, jak usedají na parkoviště a chystají se tu naklást vajíčka. Smysl jejich krátkého dospělého života spočívá v zásadě pouze v tom, aby nové generaci zajistily dobré podmínky k vývinu, proto vajíčka kladou do vody. Pokud místo toho vylákáme hmyz do průmyslových areálů či na velká parkoviště, můžeme tak přes noc velice účinně vyhladit celé populace.“

A ještě jedna znepokojivá ukázka: „Spolehlivým způsobem, jak narušit ekosystémy a vychýlit rovnováhu mezi predátory a kořistí, je změnit podmínky životního prostředí. Když večery a noci

osvěcujeme, nezmateme živočichům jen jejich denní rytmus, takže už nevědí, kdy se mají skrývat a kdy vyrazit za potravou, ale sebereme jim také možnost se maskovat a odhalíme úkryty predátorů i kořisti. Tygr, který loví za soumraku, se spoléhá na to, že svými pruhy splyne s travinami v neviditelný obrys mezi stíny. Jenže v silícím přísvitu asijských velkoměst ho lze čím dál snadněji odhalit. Takové změny málokdy dopadnou na predátory i kořist rovným dílem, a tak se ekosystémy mění nebo podléhají zkáze.“

Autor zformuloval i skutečný Manifest za tmu. Jde o soubor deseti doporučení, jak si tmu v životě ponechat, pro blaho své i jiných organismů. Mimo jiné v manifestu stojí: Uvědomuj si tmu. Chraň tmu. Zachovej tmu ve své blízkosti. Říd' se vnitřním rytmem, nech se před spaním obejmout náručí tmy. Povídej si o tmě s lidmi ve svém okolí. Jdi příkladem v boji proti světelnému znečištění. Přijmi tmu za svou — spřátel se s ní a užívej si ji, obohatí ti život.

Kateřina Lišková: Politika touhy

Docentka sociologie **Kateřina Lišková** je jednou z tváří, které pozorný divák zná z dokumentárního cyklu iVysílání České televize *Kronika orgasmu*. Její knihu *Politika touhy* můžeme chápat jako vědecktější nadstavbu seriálu. Původně vyšla v angličtině v prestižním Cambridge University Press. Autorka při práci na ní prostudovala i archivní dokumenty několika socialistických ministerstev.

„V Národním archivu jsou uskladněné materiály ministerstva zdravotnictví nebo ministerstva práce a sociálních věcí v bednách, nejsou katalogizované. Některé jsou v krabicích od lyžáků. Složky jsou nadepsané třeba heslem Péče o ženy a děti. Zatímco na materiály z ministerstva spravedlnosti mířila už v devadesátých letech poptávka na přesnou katalogizaci, protože bylo ve veřejném zájmu znát třeba nakládání s politickými vězni nebo naopak aktivity spolupracovníků režimu, poptávka, která by přiměla někoho katalogizovat materiály o výzkumu zdraví, natožpak sexuálního života, orgasmu nebo slasti, tady samozřejmě chyběla,“ popisuje svůj výzkum.

V *Politice touhy* přináší rozbor toho, jak od padesátých do osmdesátých let uvažovalo socialistické státní zřízení o vztazích, manželství a rodičovství.

„*Naše kolektivní paměť je po dlouhá léta utvářena jednostranným pohledem na socialismus v Československu: byla tu zkostratělá komunistická strana a disidenti, kteří proti ní bojovali. Byly uzavřené hranice, fronty na banány, nebyl toaletní papír a doma se říkaly jiné věci než venku. To je samozřejmě pravda, respektive jedna její část. Takový každodenní život většiny lidí, sociální politika nebo třeba vědecký výzkum byly mnohem plastičtější a svým způsobem velmi svobodné a je škoda, že tohle ze sdíleného narativu zmizelo. Stát — před nástupem komunismu i po něm — naslouchal vědeckým kapacitám, třeba právě lékařům. Řadu věcí, které tito odborníci chtěli zkoumat, nejenže zkoumat mohli, ale výsledky, k nimž došli, mohli „překládat“ do veřejných politik: do zákonů, vyhlášek a nařízení. To je přece poměrně velký manévrovací prostor! Netýkal se samozřejmě v takové míře oborů typu sociologie nebo historie, ale medicína měla mnohem volnější ruce. Vezměte si třeba neuvěřitelně pokrokové experimenty s LSD, které se u nás dělaly. Máme tady rozšířenou představu o represivním režimu, jenž všechno diktoval a omezoval, existovaly ale sféry, kde panovala velká volnost. V důsledku toho nejenže vědci mohli bádát, ale i mnoho aspektů každodenního života bylo poměrně pokrokových,“ vysvětluje socioložka to, co vyzkoumala a následně do své knihy zahrnula.*

Za nakladatelství Host s díky za spolupráci

Klára Kubíčková
774 443 602

